

Sitten he halusivat
sijaisperheeksi...

Miten voi rakastaa
vierasta lasta?

Mitä se sijais-
vanhemmuus
tarkoittaa?

Pieni opas sijaisvanhempien läheisille

Hyvä sijaisperheen läheinen!

Sinun läheisesi mietti sijaisvanhemmuutta tai on jo sijaisvanhemp. Ehkä olet miettinyt, mitä se tarkoittaa, miten perhe muuttuu tai miten sinä voit suhtautua uusiin asioihin ja sijoitettuun lapseen. Tähän oppaaseen on koottu ajatuksia joidenkin sijaisperheiden ja heidän läheistensä kokemuksista.

Sijaisvanhemp: *Olin miettinyt sijaisvanhemmuutta oikeastaan nuoruudesta saakka. Aikanaan perheeseemme syntyi poika, jolle aika pian toivoimme sisaruksia. Oli rankka kokemus, kun sisaruksia lapselle ei kuulunutkaan. Kun aloimme siitä selvittää, palasivat ajatukset sijaisvanhemmuudesta aktiivisesti mieleen.*

Aluksi minua jännitti kertoa läheisilleni ajatuksistamme ryhtyä sijaisvanhemmiksi. Mietin, miten osaisin kertoa asioista, joita pohdimme ennakkovalmennuksessa. Tuntui kuin olisimme sukeltaneet uuteen maailmaan, jossa olimme oppineet uusia sanoja, joita oli vaikea selittää. Mietin, mitä läheiseni mahdollavat ajatella tai sanoa. Toivoin, että voisin antaa heille vaikka jotain luettavaa, jotta hekin voivat pohtia asiaa itsekseen.

Aikaa kului ja koitti vihdoin päivä, jolloin meistä tuli sijaisperhe. Saimmekin kaksi lasta lisää, pienet sisarukset! Nyt poikamme on jo yläkoululainen ja pienet tytöt jo koululaisia myös. Sijaisvanhemmuus on muuttanut elämäämme ja läheisemmekin ovat sen huomanneet! Elämä on tullut rikkaammaksi ja täydemmäksi monella tavalla.

Oppaassa on perheiden läheisten tärkeitä kysymyksiä sijaisperheille sekä vinkkejä perheiden läheisille. Lopussa on pieni sijaisperhesanasto ja vinkkejä linkeistä ja kirjallisuudesta.

A stylized illustration of a tree with brown branches and green leaves. Two small white birds with blue wings are perched on a branch. The background is a light blue gradient.

Kiitos

sijaisvanhemmille ja heidän läheisilleen, jotka ovat jakaneet ajatuksiaan! Kiitos toimintaterapeuttiopiskelijoille sijaisperheiden läheisten haastatteluista. Kiitos Mintulle runoista, jotka kertovat hänen matkastaan sijaisvanhemmuuteen. Kiitos adoptiovanhemmalle, jonka idea tämä opas oli.

Pieni opas on tarkoitettu keskustelun virittäjäksi läheisille. Jokaisen sijaisperheen tarina on ainutkertainen, aivan kuten jokainen perheeseen sijoitettu lapsi on ainutlaatuinen. Jokainen lapsi tarvitsee ympärilleen aikuisia, jotka katsovat häntä hyväksyvästi, näkevät hänen vahvuuksiaan ja antavat mallin siitä, että ihmiset ovat toisiaan ja erityisesti lapsia varten!

Pesäpuu ry

1. Oletteko te nyt ihan varmoja, että tuo on viisasta?

Sijaisvanhemmuuden miettiminen alkaa...

Läheisesi miettii sijaisvanhemmaksi ryhtymistä. Mitä ajatuksia tämä sinussa herättää?

Sijaisvanhempi: *Minun läheiseni olivat yllättyneitä. Jotkut olivat meistä ylpeitä, jotkut huolissaan siitä, tuleeko perheeseemme vaikeuksia, jos päädyimme sijaisvanhemmuuteen. He tarvitsivat aikaa tottua ajatukseen ja myös tietoa sijaisvanhemmuudesta.*

On sanottu, että sijaisvanhemmuus on yhtä aikaa julkista ja yksityistä vanhemmuutta. Julkista siitä tekee se, että sijaisvanhemmaksi ei voi noin vain ryhtyä. Tehtävään valmennetaan ja yhdessä viranomaisten kanssa mietitään kykyä ja halua sijaisvanhemmuuteen. Sijaisvanhemmuus on yhtä aikaa myös yksityistä, koska se liittyy perheeseen ja omiin henkilökohtaisiin unelmiin ja tarpeisiin.

Ole kiinnostunut sijaisvanhemmuudesta, mutta älä utele! Sijaisvanhemmuudessakin on yksityinen puoli. Hienotunteisuus on hyve myös sijoitetun lapsen kanssa.

Sijaisvanhemmuus

Olen saanut minä tuta
tuomitsevia toteamuksia,
 kylmiä katseita,
 äänettämiä epäilyjä.

Hyötyäkö haen?

Tarpeitani tyydytän?

Rajojani rikon?

Kestävyyttäni koettelen?

Eikä kukaan utele unelmista,
 sano sanaakaan rakkaudesta.

2. Miks teitä noin paljon syynätään?

Perhe on valmennuksessa

Sijaisperheitä tarvitaan ja perheitä rekrytoidaan. Joskus perheen läheisistä voi vaikuttaa siltä, että valmennusvaihe vie liian paljon aikaa.

Sijaisvanhempi: *Minustakin valmennus tuntui joskus pitkältä. Nyt jälkeensä ajattelen joskus, että se olisi voinut olla vielä pidempi. Elämä sijoitetun lapsen kanssa oli kuitenkin erilaista, kuin mitä olin kuvitellut. Monesti olen palannut muistiinpanoihin, joita tein valmennuksessa. Ajattelen nyt, että valmennus on sekä lapsen että perheen turvaksi suunniteltu.*

Sijaisvanhemmuus edellyttää ennakkovalmennusta, joka sisältää arvioinnin siitä, onko perheellä riittävästi valmiuksia tehtävään. Tässä prosessissa keskiössä on mahdollinen, tuleva lapsi ja hänen tarpeensa. Lapsi, joka tarvitsee sijaisperhettä, on voinut kokea jo monenlaisia asioita elämänsä aikana. Sijaisvanhemmat tekevät yhteistyötä lapsen vanhempien ja viranomaisten kanssa pitkin sijaisvanhemmuuden matkaa. Valmennuksessa käydään kaikkia näitä asioita läpi. Sijaisvanhemmaksi ryhtyminen on iso päätös, jota kannattaa miettiä tarkkaan.

Tue perhettä ja anna rauha miettiä, onko sijaisvanhemmuus heidän juttunsa. Kunnioita läheisesi päätöstä ja sitä tietoa, mitä valmennus perheelle antaa.

Kotikäynnillä

Syynäävät ja tutkivat,
etsivät pölyt piiloistaan,
katsovat kaappeihisi,
varoittelivat kokeneemmat.

Ei kurkanneetkaan kaappeihin,
mutta mieleni käytäville,
sydämeni sopukoihin,
sinne yrittivät.

Ja minä päästin sisälle.

3. Millaisia ne lapset oikein on?

Lapsi alkaa opetella elämää sijaisperheessä

Muutto sijaisperheeseen on lapselle iso muutos. Uusi koti ja ihmiset eivät välttämättä tunnu hänestä heti turvallisilta. Lapsi tarvitsee aikaa tottumiseen. Kun lapsella on riittävän turvallista, hän uskaltaa alkaa ilmaista tunteitaan – esimerkiksi surua ja kiukkua siitä, ettei voi asua omien vanhempiensa kanssa.

Sijaisvanhempi: *Kaipasin lähipiiriltä onnitteluja, kun lapsi muutti meille. Olihan minusta tullut sijaisvanhempi ja lapsi saanut sijaisperheen. Olimme kaikki uudessa tilanteessa, syntyneet sijaisperheeksi. Sijoitus on lapselle niin iso juttu, koska siinä vähän niin kuin aloitetaan nollasta ja on se iso juttu koko meidän perheelle, varsinkin lapsille. Lapset kaipasivat paljon läheisyyttä ja aikuisten aikaa ja läsnäoloa. Meillä meni kyllä koko ajankäyttö uusiksi.*

Sijaisvanhempi: *Minä jäin puoleksi vuodeksi koti-isäksi. Käytännön isän hommia ne oli. Kauppareissuilla vaippapaketit keikkuivat polkupyörän takana. Arjessa puuhattiin monenlaista: pukemista, syömistä, päiväunia, leikkimistä, ulkoilua hiekkalaitikolla ja pikku retkiä leikkipuistoihin ja luontoon. Myöhemmin kävimme joissakin vanhempi-lapsi kerhoissa. Siellä koti-sijaisissä sai runsaasti tarvitsemaansa huomiota. Hoito tuntui helpolta, kun vaimolla oli kuitenkin kaikki langat käsissään ja koko ajan oli yhteys hyvään sosiaalityöntekijään.*

Jatkuu ▶

Anna perheelle kasvatusrauha ja lapselle kasvu-
rauha. Arki lapsen kanssa sujuu paremmin, kun
aikuiset vetävät yhtä köyttä.

Pyöräytä maailmani ympäri

Olen lukenut, kuunnellut, katsellut
tietoani kartuttanut

Kuvitellut, haaveillut, unelmoinut
olen valmistautunut

Tervetuloa

kääntämään maailmani ympäri
ja näyttämään miltä tuntuu,
kun mikään ei ole kuin ennen.

On erilaista ryhtyä vanhemmaksi toisen perheen lapselle. Lapsen käytös tai tunne-elämä voi joskus aiheuttaa hämmennystä. Kuitenkin lapsi kertoo käytöksensä kautta siitä, mitä hän on kokenut. Lapsi ei siis ole tuhma tai hankala, vaan käytökseen on jokin syy. Näiden syiden ymmärtäminen ei aina ole helppoa, mutta siihen kannattaa pyrkiä. Sijaisvanhemmat eivät voi kertoa kaikista näistä syistä läheisilleen, koska he ovat salassapitovelvollisia lapsen taustasta.

Lapsi tuo sijaisperheeseen iloa ja surua niin kuin lapset yleisestikin. Lapsi ansaitsee parasta eikä hänen tarvitse olla kiitollisuudenvelas-sa sijaisperheelle missään vaiheessa elämäänsä.

Hyväksy sijoitettu lapsi sellaisena kuin hän on. Jokainen lapsi ja hänen tarinansa on ainutkertainen. Jokainen on jossakin hyvä!

Ehdoitta

Tule hellyttävin hymyin
tule kiukkuinesi, kaikkinesi
minä sinut hyväksyn

Huuda perkeleitä
tai rakkaudesta kuiski
minä sinua kuuntelen

avaa sydämesi salaisuudet
tai torju minut tuhannesti
minä en käännä sinulle selkää

Ehdoitta otan sinut vastaan.

4. Tuleeko lapsi meidänkin sukuun?

Lapsen mukana tulee monia ihmisiä sijaisperheen elämään

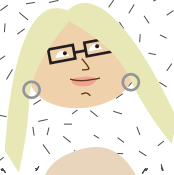
Sijaisvanhemmuudessa on kyse rinnakkaisesta vanhemmuudesta. Lapsella on kahdet vanhemmat. Lapsen kannalta on parasta, että hän voi kiintyä kumpiinkin vanhempiinsa ja kaikkiin läheisiinsä ja pitää heihin yhteyttä.

Sijaisvanhempi: *Muistan ihmetelleeni alussa, että tuollainen lapsi meille nyt sitten muutti. Hän tuntui niin vieraalta. Pikkuhiljaa lapsi löysi tiensä sydämeeni ja kiintymys syntyi. Luulen, että tätä auttoi se, että hyväksyin myös lapsen vanhemmat lapselle rakkaiksi ihmisiksi. Joskus mietin myös, uskallanko kiintyä, jos lapsi muuttaakin takaisin vanhempiensa luo parin vuoden päästä. Ajattelin kuitenkin, että lapsi on nyt tässä ja tarvitsee kiintymystä kehittyäkseen. On turha alkaa varmistelemaan tulevaisuutta, josta ei kuitenkaan voi tietää.*

Kiintymys syntyy vähitellen, se ei aina ole rakkautta ensi silmäyksellä. On hyvä antaa tilaa epävarmuudelle ja ihmettelylle, eikä itseään tarvitse pakottaa pitämään lapsesta. Lapsi voi asua sijaisperheessä lyhyen ajan tai koko lapsuutensa, jolloin hänestä tulee osa sijaisperheen läheisverkostoa. Lapsi voi saada monia merkittäviä uusia ihmissuhteita tätä kautta. Lapsen itsetuntoa voi rakentaa jokainen hänen lähipiirissään. Useimmiten lapsi pitää yhteyttä vanhempiinsa ja muihin sukulaisiinsa koko sijoituksen ajan, näin hänellä on mahdollisuus rakentaa tärkeitä ihmissuhteita ja omaa identiteettiään.

Uskalla tutustua lapseen! Puhu lapsesta ja lapselle tärkeistä ihmisistä arvostavasti, niin rakennat lapsen luottamusta elämään ja itseensä. Lapsella ei voi olla liikaa läheisiä ihmisiä!

isäni pappa urkki

oivunur out setä: erä
tätiti setä: erä

serkkku pikkuserkkku

sisko veli siskopuoli

äiti äiskä isä isi

sisko veli siskopuoli

sukulaiset ystävät

5. Mitähän minä voisin tehdä?

Sijaisvanhempi: *Kun aikaa kului, aloimme hitsautua perheeksi. Olimme vähän niin kuin laajennettu perhe, johon kuului myös lapsen sukulaisia. Lapsi on luonut suhteita myös meidän lähimpiin. Hän tykkää erityisesti veljestäni, joka ottaa kaikki perheemme lapset joskus mukaan luontoretkelle ja opettaa tunnistamaan lintuja ja kasveja. Minä saan silloin hetken huilata. Ajattelen, että lapsi on rikas, kun hänellä on ympärillään monia välittäviä ihmisiä.*

Sijoituksen alkuvaiheessa sijaisperheen läheisten on hyvä hillitä innostustaan. Silloin lapselle riittää tutustuminen uuteen perheeseen ja kotiin. Ajan kuluessa lapsen kanssa voi olla niin kuin kenen tahansa lapsen kanssa. Lapsi itse päättää, kenet päästää lähelleen.

Läheisenä sinun on tärkeää huomioida myös perheen biologisia lapsia, sillä he ovat kohdanneet ison muutoksen sijaissisarouden myötä. Pieni konkreettinen kodinhoitoapu voi olla sijaisperheen pelastus tuulisena päivänä. Silloin kun sijaisperheessä myllertää, esimerkiksi ajankäytön haasteiden tai parisuhteen kiemuroiden kanssa, huomioi erityisesti lapsia. Voit kysellä kuulumisia, olla kiinnostunut lasten pienistäkin asioista, leikkiä hetken, lukea sadun, tehdä jotakin yhdessä lapsen tai lasten kanssa.

Jokainen lapsi on kuin hellää hoivaa ja suojaa tarvitseva kukka. Läheisenä voit auttaa häntä kasvattamaan juuriaan ja kukoistamaan. Voit ihastella hänen kasvuaan ja kukintojaan.

Olet tärkeä sijaisperheelle ja perheen kaikille lapsille! Pienikin huomioiminen voi olla merkityksellistä sekä lapselle että sinulle.

Lapsuusmuistoja

Lumessa enkeli, isokokoinen.

On iso ihminen uskaltanut

heittäytyä tuohon selälleen,

uskaltanut liata vaatteensa,

kehdannut kenties nauraakin.

Ääneen.

Tässä keskellä puistoa.

Vieressä pienempi enkeli.

Kirjoituksia enkeleiden alla:

”Isä ja minä”

Onnellinen lapsi.

Kadulla kulkee kaksikko

vaatteet lumisina, rukkaset märkinä.

Isällä kainalossa pulkka, ei salkku.

Käsi tarttuu käteen,

ei kiirettä minnekään.

Sijaisperheessä kasvaneena olin siinä mielessä onnekas, että sijaisvanhempieni suvussa minut otettiin vastaan biologisten sukulaisten taivoin saapuessani perheeseen parivuotiaana. Sijaisäitini vanhemmille olin ensimmäinen lapsenlapsi ja siis odotettu tapaus, he pyörivät ympärilläni innokkaasti.

Kiintymys oli molemminpuolista ja tapasin isovanhempiani mielelläni. Minulle olikin kova paikka, kun he ollessani nelivuotias muuttivat maalle tuntien ajomatkan päähän. Heidän uudesta kodistaan muodostui minulle kuitenkin ajan saatossa tärkeä paikka, jossa mielelläni kävin.

Isovanhempien kanssa oli pienestä pitäen luontevaa olla. Pikkulapsena mielelläni leikin heidän kanssaan ja kasvaessani yhä syvällisemmät keskustelut tulivat mukaan kuvioihin. Olin kiinnostunut isovanhempien elämästä ja kyselin heiltä paljon, samoin kuin he osoittivat kiinnostusta minua kohtaan.

Ollessani 16-vuotias koin tähänastisen elämäni rankimman kokemuksen, kun minulle yhdeksi tärkeimmistä ihmisistä tullut isoisa menehtyi onnettomuudessa. Mummon luona olen sen jälkeen käynyt monesti yksin. Hän on yksi läheisimmistä ihmissuhteistani ja koen, että suhteemme on muotoutunut vuosien saatossa aivan erityiseksi: viihdymme hyvin toistemme seurassa ja voimme keskustella luontevasti elämän suurista ja pienemmistä iloista sekä suruista.

Sijaisperheessä kasvanut nuori aikuinen

Sijoitettu lapsi

Lapsi, joka on otettu huostaan omasta perheestään. Huostaanoton taustalla voi olla monenlaisia syitä, joiden takia vanhemmat eivät ole pystyneet huolehtimaan lapsestaan/ nuorestaan tai lapsi/ nuori itse on vakavasti vaarantanut terveyttään tai kehitystään.

Sijaisvanhempi

Lakikielellä perhehoitaja. Sijaisvanhempi huolehtii lapsesta omassa kodissaan. Sijaisvanhempi hoitaa ja kasvattaa lasta sekä huolehtii lapsen arjesta. Sijaisvanhempi ei ole lapsen huoltaja. Sijaisvanhempi saa tehtävänsä tukea ja koulutusta ja tekee yhteistyötä viranomaisten ja lapsen vanhempien kanssa.

Sijaissisarus

Sijaisperheen biologinen, adoptoitu tai toinen perheeseen sijoitettu lapsi.

Biologinen vanhempi

Lapsen vanhempi ja lapsen huoltaja huostaanoton jälkeenkin. Lapsella on oikeus pitää yhteyttä vanhempiinsa ja muihin läheisiinsä koko sijoituksen ajan, jos se on lapselle turvallista.

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä

Jokaiselle lastensuojelun piirissä olevalle lapselle on nimetty oma sosiaalityöntekijä, joka huolehtii lapsen asioista ja palveluista, joita lapsi tarvitsee. Sosiaalityöntekijä pyrkii pitämään huolta siitä, että lapsen etu toteutuu. Hän tekee yhteistyötä lapsen, lapsen vanhempien ja sijaisvanhempien kanssa.

Huostaanotto

Lapsen huostaanotto on viimeinen toimenpide, johon lastensuojelu ryhtyy. Huostaanoton perusteena on, että ongelmat ovat todella vakavia tai ne ovat kestäneet kauan ja sijoitus on lapsen edun mukainen. Vastuu huostaanotetun lapsen asuinpaikasta, hoidosta, kasvatuksesta ja huolenpidosta siirtyy vanhemmilta viranomaisille kunnan sosiaalitoimeen. Huostaanotto kestää vain niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Huostaanotto päättyy viimeistään, kun lapsi täyttää 18 vuotta.

Kiireellinen sijoitus

Sijoitus, joka tehdään silloin, kun lapsi on välittömässä vaarassa. Kiireellinen sijoitus voi kestää 30 päivää. Kiireellistä sijoitusta voidaan tarvittaessa jatkaa.

Läheisverkosto-sijoitus

Lapsi sijoitetaan sosiaalitoimen päätöksellä lapselle ennestään tuttuun, esimerkiksi sukulais- tai ystäväperheeseen.

Yksityinen sijoitus

Läheisverkostosijoitus, josta perheet sopivat keskenään ja lapsen huoltaja valitsee perheen, jossa lapsi asuu. Sosiaalitoimen täytyy kuitenkin hyväksyä perhe ennen sijoitusta.

PRIDE-valmennus

Ryhmämuotoinen laajalti Suomessa käytössä oleva valmennus sijaisvanhemmuutta harkitseville. Valmennus sisältää ryhmätapaamisia ja henkilökohtaisia tapaamisia kouluttajien kanssa sekä kotitehtäviä. Valmennukseen kuuluu ns. yhteinen arviointi, joka tarkoittaa sitä, että sekä perhe että PRIDE-kouluttajat yhdessä arvioivat, onko perheellä riittävästi valmiuksia ja halua sijaisvanhemmuuteen. Päätös sijaisvanhemmaksi ryhtymisestä tehdään vasta valmennuksen lopussa.

Sijaisvanhempien salassapito-velvollisuus

Sijaisvanhemmat eivät saa kertoa esimerkiksi lapsen huostaanoton syitä tai lapsen vanhempien tai muiden sukulaisten henkilökohtaisia asioita sivullisille. Sivullisia ovat kaikki, joilla ei ole lain mukaan oikeutta saada salassa pidettävää tietoa. Laki siis kieltää sijaisvanhempia kertomasta lapsen taustasta omille läheisilleen.

”Nyt meidän ystävyys muuttuu. En voi kertoa sinulle kaikkea vaikka haluaisin. Kyse ei ole luottamuksesta vaan laista”. -Sijaisvanhempi

Tuki sijaisperheelle

Perhe saa tukea lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä ja muilta perhehoidon työntekijöiltä. Tuki on yhteistyötä sijaisvanhempien kanssa ja se voi olla keskustelua, ohjausta avun lähteille, työnohjausta, kokeneemman sijaisvanhemman antamaa tukea, koulutusta, taloudellista tukea jne.

Vertaistuki

Sijaisvanhemmat voivat kokoontua jakamaan kokemuksiaan sijaisvanhemmuudesta. Myös lapsille vertaisryhmät ovat tärkeitä. Esimerkkinä lasten ja nuorten vertaistoiminnasta:

Sinut ry: <http://www.sinut.fi/sinut>

Jos haluat tutustua aihepiiriin enemmän:

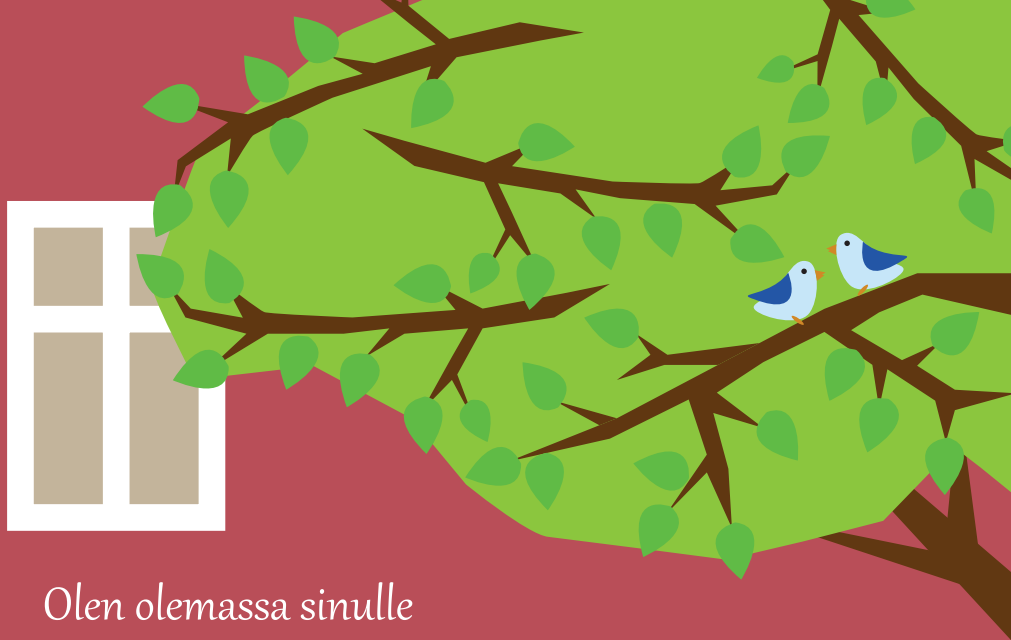

- **PRIDE-valmennus:** <http://www.pesapuu.fi/pride-ohjelma/pride-valmennus/>
- **Perhehoitoliitto:** <http://www.perhehoitoliitto.fi/>
- <http://www.sijaisvanhemmaksi.fi>
- <http://www.pelastakalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/perhehoito-toiminta/sijaisvanhemmuus/>
- **Lastensuojeluinfo:** www.lastensuojelu.info
- <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja>
- **Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, THL:** Lastensuojelutilastoja Suomessa
http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tilastot/aiheittain/lasten_sosiaalipalvelut/lastensuojelu

Kirjallisuutta:

- Arkimies Kirsikka (2008) **Terveisiä sijaisperheestä! Yhdessä lapsen parhaaksi.** Helsinki: Kirjapaja
- Härkönen, Anna-Leena (2011) **Onnen tunti.** Helsinki: Otava
- Jalonen Riitta (2013) **Kuka sinut omistaa?** Tammi
- Kaskela Marja (toim) (2009) **Kohdakkain – sijaisvanhempien tunteja ja tarinoita.** Jyväskylä: Pesäpuu ry
- Ketola Jari (2008) **Menetyksistä mahdollisuuksiin, perhehoitoa lapsen ja vanhemmuuden tueksi.** Jyväskylä: PS-kustannus.
- **Parasta perhehoitoa. Perhehoidon tietopaketti** (2013) Keuruu: Perhehoitoliitto ry
- **Uskomme sinuun – usko sinäkin. Eväitä elämään ja tahtoa selviytymiseen.** Lastensuojelun käsikirja nuorilta nuorille. Pesäpuu ry & Lastensuojelun Keskusliitto. Äänekoski 2011.
- **Kukaan ei pärjää yksin.** PRIDE-ohjelman 14 vaihetta perhehoidon kehittämiseksi (2012). Toim. Raili Bäck-Kiianmaa, Paula Männikkö ja Jaana Pynnönen. Jyväskylä: Pesäpuu ry.

Olen olemassa sinulle

Kun pienet jalat kompuroi, horjuu
vaivalla rakennetut legolinnat sortuu
minä halauksin pienet kolhut laastaroin,
suuremmat surut pois laulan ja kitaroin.

Minä tiedän, en itseäni säästä
vaan vielä vuosienkin päästä
kun elämä tuntuu kaatuvan
seison vieressäsi ja sanon

”Annahan käsi niin noustaän ylös” .

